

การใช้ประโยชน์พื้นที่นาหลังจากทำนาปีขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้างแบบบูรณาการ
เครือข่ายชุมชน

The utilization the rice fields after rice crop of HuaiTha Chang Subdistrict Administrative
Organization with integration of community networks

รุ่งกานต์ กล้าหาญ¹

E-mail: rukiirun@windowslive.com

โทรศัพท์ 032 – 493270

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลการปล่อยน้ำ ชนิตพืชทนแล้ง รวมถึงตลาด และราคา สำหรับเกษตรกรเพื่อตัดสินใจใช้พื้นที่หลังการทำนาให้เกิดรายได้ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้ทำนาใน อบต. จำนวน 99 คน และทำการเก็บรวบรวมราคา และสำรวจตลาดพืชทนแล้ง และข้อมูลการปล่อยน้ำจากโครงการส่งน้ำราชบุรีฝั่งขวา ตอน 3 ได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจใช้พื้นที่หลังการทำนาดังนี้คือ เกษตรผู้ทำนาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ในช่วง 40 – 50 ปี ขึ้นไป ความถี่ในการทำนาจะทำปีละ 2 ครั้ง ครั้งละ 4 เดือน อีกประมาณ 4 เดือน พื้นที่นาไม่ได้ใช้ทำประโยชน์ใด เนื่องจากเหตุผลหลักคือ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ และน้ำส่วนใหญ่ที่ใช้มากกว่า 90% ได้มาจากชลประทาน และถ้ามีน้ำตลอดทั้งปีเกษตรกรก็ยังมีความต้องการที่จะทำเกษตรอย่างอื่น และถ้าเกษตรกรมีข้อมูลการปล่อยน้ำของชลประทาน หรือมีแหล่งน้ำปิด มีปริมาณน้ำ และตลาดเพียงพอ และรองรับผลผลิต ก็มีความต้องการทำการเกษตรชนิดอื่น ดังนั้นข้อมูลที่ทำกรรวบรวมมีประโยชน์ และเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรใช้พื้นที่หลังการทำนาในการสร้างรายได้

คำสำคัญ: ที่นา ทำนา พืชทนแล้ง ห้วยท่าช้าง

---

¹อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Abstract

The propose of this study was to collect the data of water supply, xerophyte species including market and price of xerophyte for agriculturist decided to use the rice field after rice crop. The data collecting by questionnaire from farmer in HuaiTha Chang for 99 people. Moreover, the price and market data for xerophyte and water supply data from Ratchaburi irrigation project part 3 were collected by interview and dataset search. The data showed that the famer were male and 40 - 50 years old up. The frequency for rice crop was twice a year and 4 months for one time. The rice field no utilize for 4 months from the reason that the volume of water not enough and the water resource for rice crop more than 90% came from irrigation. The farmer agree with utilize the rice field after rice crop for another planting if the volume of water enough. In addition, The data of water supply from irrigation or water source and sufficient water and market were the important factors for farmer decided to utilize the rice field after rice crop by other agriculture. Thus, these data is the most important and motivation to make the farmer agree to utilize the rice field for other agriculture.

Keywords: rice field, rice crop, xerophyte, HuaiTha Chang

ความเป็นมาของปัญหา

วิกฤตของปัญหาทรัพยากรน้ำมีมาอย่างต่อเนื่อง การจัดการน้ำไม่เหมาะสมกับการใช้ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพ การทำเกษตรกรรมของประชาชนอย่างยิ่ง ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็อาจจะมีปัญหาที่แตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ หรืออาจมีปัญหาคู่กันคล้ายกันในบางประเด็น อบต.ห้วยท่าช้าง เป็นอีกพื้นที่ที่มีปัญหาด้านของการบริหารจัดการน้ำ เช่นเดียวกัน โดยลักษณะภูมิประเทศอบต.นี้ จะแยกเป็นสองส่วน คือส่วนทิศตะวันออก จะเป็นพื้นที่ราบลุ่มติดฝั่งถนนเพชรเกษม ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทำการเกษตรโดยการปลูกข้าวเกือบ 100% ของพื้นที่ ใช้น้ำจากคลองชลประทานที่ส่งมาจาก จ.กาญจนบุรี เพียงที่เดียว ส่วนพื้นที่อีกฝั่งด้านตะวันตก เป็นพื้นที่เชิงเขา การใช้น้ำจะต้องสูบน้ำจากคลองชลประทานเข้าท่อส่งไปยังพื้นที่ ดังนั้นในช่วงที่น้ำน้อยพื้นที่บริเวณนี้จะขาดแคลนน้ำอย่างมาก ประชาชนทำเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ และมีปศุสัตว์บ้าง แต่พื้นที่นี้จะมีการขุดบ่อน้ำเล็ก ๆ ไว้ในพื้นที่ของตนเอง เพื่อใช้ในยามขาดแคลน แต่บ่อน้ำดังกล่าวมักไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเกษตรกรไม่ปลูกพืชอย่างอื่นนอกจากทำนามากนัก ทำให้พื้นที่นาว่างเปล่า และบ่อน้ำก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์เช่นกัน สำหรับ อบต.ห้วยท่าช้าง จะขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง หรือช่วงที่ชลประทานไม่ทำการปล่อยน้ำ เนื่องจากอาชีพส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่คือทำนา และการเกษตร ทำให้ช่วงฤดูแล้งเกิดปัญหาในการทำ นา และการเกษตร ไม่สามารถทำนาและการเกษตรได้ ดังนั้นโครงการนี้จึงจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจใช้พื้นที่หลังการทำนา หรือในช่วงน้ำน้อยของเกษตรกร เพื่อแก้ไขปัญหานี้ในเรื่องของการจัดการบริหารแหล่งน้ำ การใช้น้ำ เพื่อการเกษตร และการบริโภคให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำ เป็นข้อมูลสำหรับเกษตรกรในการจัดการวางแผนการทำนา ทำสวน ทำไร่ได้อย่างเหมาะสมกับน้ำที่มีอยู่ในแต่ละช่วงเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อบูรณาการเครือข่ายชุมชนในการจัดการพื้นที่นาหลังจากทำนาปีอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

เป็นการวิจัยดำเนินการตามแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเกษตรกรผู้ทำนา ซึ่งมีกลุ่มผู้ทำนาขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้าง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 99 คน จากทั้งหมดประมาณ 200 คน โดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างตามวิธีการของ Yamane (1973)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามแบบเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานระดับครัวเรือน และการใช้น้ำรวมถึงพื้นที่ทำนาของเกษตรกรในองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แผนการปฏิบัติงานวิจัยเพื่อการพัฒนากระบวนการจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้าง แบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 1 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจข้อมูลของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้าง

1. การศึกษาบริบทชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้าง
2. การสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ และการใช้น้ำของชุมชน
3. สำรวจความต้องการของชุมชน และมุมมองของการใช้พื้นที่หลังการทำนาในการทำเกษตรน้ำน้อย

ระยะที่ 2 การสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน

1. สืบค้นข้อมูลการปล่อยจ่ายน้ำของชลประทานที่เกี่ยวข้อง
2. สืบค้น และหาแนวทางการตลาด ราคา ชนิดพืช และสินค้าที่รองรับผลผลิตพืชน้ำน้อยที่ได้จากการใช้พื้นที่หลังการทำนาในการเพาะปลูก
5. การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูป SPSS 22

ผลการวิจัย

จากผลการเก็บข้อมูลจากแบบสำรวจของเกษตรกรผู้ทำนาในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้างได้ข้อมูลทั้งหมดจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 99 คน เป็นเพศชาย 71.7% และเพศหญิง 28.36 % อายุอยู่ในช่วง 30 - 40 ปี จำนวน 6.1% ช่วงอายุ 40 - 50 ปี 37.4% อายุ 50 - 60 ปี 28.3% และอายุ 60 ปีขึ้นไป 28.3 % สถานภาพโสด 3.0% และ สมรส 97.0% สำหรับระดับการศึกษาจะอยู่ในช่วงประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. เท่ากับ 94.9, 3.0 และ 2.08% ตามลำดับ สำหรับรายได้ของแต่ละครัวเรือน พบว่ามีรายได้ในช่วง 5,000-10,000 บาท/เดือน 62.6% และ 10,001-15,000 บาท/เดือน 37.43.4% สำหรับความถี่ในการทำนา จะทำนา 1 และ 2 ครั้งต่อปีเท่ากับ 8.1 และ 91.9% ตามลำดับ พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการปลูกจะมีทั้งหมด 3 สายพันธุ์ ได้แก่ สุพรรณบุรี 82.8% ชัยนาท 8.1% และ เหลืองประทิว 9.1% สำหรับระยะเวลาปลูกข้าวแต่ละครั้งจะใช้เวลาในการปลูก 4 เดือนทุกคน แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนาได้มาจาก น้ำจากชลประทาน 92.9 % และ น้ำจากแม่น้ำ 7.1 % สำหรับปริมาณน้ำที่ใช้สำหรับทำนา มีตลอดทั้งปี 7.1% มีบางช่วงเวลา 1.0% และ มีใช้ในฤดูทำนา 91.91% หลังจากการทำนามีพื้นที่นาที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ 98.0% ใช้ในการปลูกพืช 1% และ อื่นๆ 1% สำหรับเกษตรกรผู้ทำนาไม่ใช้พื้นที่หลังการทำนาให้เหตุผลว่า ไม่มีน้ำเพียงพอ 99.0% ไม่มีตลาดในการจำหน่ายผลผลิตเกษตร 1 %

จากข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลน้ำสำหรับการทำการเกษตร พบว่าเกษตรกรโดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับปริมาณน้ำสำหรับทำนา หรือทำการเกษตรซึ่งมีความเหมาะสมแล้วในปัจจุบันและ น้ำที่ใช้ในการทำนามีเพียงพอสำหรับการทำนาเพียงอย่างเดียวและน้ำที่ได้รับในแต่ละช่วงเวลามีปริมาณเหมาะสมแล้ว แต่น้ำที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการใช้ตลอดทั้งปี และถ้ามีน้ำตลอดทั้งปีเกษตรกรก็ยังมีความต้องการที่จะทำเกษตรอย่างอื่น นอกจากจะเลือกที่จะทำนาเพียงอย่างเดียวและถ้ามีน้ำตลอดทั้งปี แต่ในปริมาณน้อย เกษตรกรก็จะไม่ทำเกษตรชนิดอื่น แต่ถ้าเกษตรกรมีข้อมูลการปล่อยน้ำของชลประทาน หรือมีแหล่งน้ำเปิด ที่สามารถเปิดให้ใช้ได้ ก็มีความต้องการทำการเกษตรชนิดอื่น

นอกจากการทำนา ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าปัจจัยหลักคือแหล่งน้ำ และปริมาณน้ำที่จะนำมาใช้ในการทำนา และการเกษตร และที่สำคัญเกษตรกรเปิดใจรับในการทำเกษตรชนิดอื่น นอกจากการทำนา ถ้ามีปริมาณน้ำ และตลาดเพียงพอ และรองรับผลผลิต

ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลต่อชนิดของพืชที่ปลูกตลาดรับซื้อ และราคาของผลผลิตการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาและความรู้ในการปลูกพืชใช้น้ำน้อยของเกษตรกรผู้ทำนาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มีทั้งที่อาจจะเคยใช้พื้นที่นาหลังการทำนาทำเกษตร หรือกิจกรรมอื่น และบางส่วนไม่มีการใช้พื้นที่หลังการทำนา และให้เหตุผลว่า ปริมาณน้ำไม่เพียงพอกับการทำเกษตรชนิดอื่น และเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการปลูกพืชใช้น้ำน้อย และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชใช้น้ำน้อยเลย และไม่เคยปลูกพืชทนแล้ง หรือพืชใช้น้ำน้อยและเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่รู้จักพืชทนแล้ง หรือพืชใช้น้ำน้อย และไม่รู้วิธีการปลูก และที่สำคัญเกษตรกรไม่รู้จักตลาดจำหน่ายพืชในทนแล้ง หรือพืชใช้น้ำน้อย และไม่ทราบราคาพืชทนแล้ง หรือพืชใช้น้ำน้อย ซึ่งปัจจัยหลักในกรณีนี้ น่าจะเกิดจากปัจจัยจากความรู้เกี่ยวกับพืชใช้น้ำน้อย รวมถึงตลาดและราคาของพืชเหล่านี้

ข้อมูลการใช้พื้นที่หลังการทำนาของเกษตรกรผู้ทำนาขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยท่าช้างพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่หลังการทำนา ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร ปลูกสัตว์ หรือประมง เนื่องจากหลังจากการทำนามีน้ำไม่เพียงพอ รวมถึงไม่มีความรู้ในการใช้พื้นที่หลังการทำนาปลูกพืชใช้น้ำน้อย ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชใช้น้ำน้อยไม่ทราบตลาดที่จะส่งผลผลิตไปขายไม่ทราบราคาผลผลิตที่จะขาย นอกจากนี้หลังการทำนาเกษตรกรจะทำอาชีพอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือการใช้พื้นที่หลังการทำนา แต่เกษตรกรเกือบ 100 % ที่จะใช้พื้นที่หลังการทำนาเมื่อมีน้ำเพียงพอ และเกษตรกร 100% จะใช้พื้นที่หลังการทำนา เมื่อทราบข้อมูลปริมาณน้ำที่แน่นอนเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชใช้น้ำน้อยเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับการประมงน้ำน้อยเมื่อทราบตลาดที่แน่นอนในการจำหน่าย และทราบราคาของผลิตภัณฑ์ที่จะผลิต

จากการสืบค้นข้อมูลการปล่อยจ่ายน้ำเพื่อการเกษตรของโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งขวา ตอน 3 พบว่าในแต่ละเดือนของปี ตั้งแต่ปี 2559- 2561 พบว่าในช่วงเดือนที่หยุดการปล่อยน้ำโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในเดือน มกราคม และเดือนมิถุนายน และในเดือนธันวาคม ในบางปีเช่น พ.ศ. 2561 เป็นปีที่มีปริมาณน้ำมากการปล่อยน้ำ จะครอบคลุมระยะเวลาสั้นขึ้น แต่โดยเฉลี่ยแล้วระยะเวลาของการไม่จ่ายน้ำถือได้ว่ากินเวลาถึงเกือบ 6 เดือน นอกจากนี้ ปริมาณน้ำที่ทำการปล่อย เป็นน้ำสำหรับใช้ทุกกิจกรรม ไม่ใช่เพียงเพื่อการปล่อยน้ำเพื่อการเกษตรเท่านั้น รวมถึงด้านอื่นๆ ด้วย ดังนั้นถ้าจะมีการใช้พื้นที่หลังการทำนาเพื่อการเพาะปลูก หรือทำการอื่นใดจะต้องทำก่อนเดือนมกราคม เพื่อที่ในช่วงเดือนดังกล่าวที่ไม่มีน้ำ จะไม่มีปัญหาต่อการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ในช่วงดังกล่าว และควรเป็นพืชที่ต้องการน้ำน้อยมาก

ตารางที่ 1 ปริมาณการจ่ายน้ำของชลประทานที่ 13 ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งขวาตอน 3 ที่ส่งน้ำมายัง อ.เขาย้อย ในส่วนของ อบต.หัวยี่ท่า ช้าง ในปี พ.ศ. 2559 – 2561

ลำดับที่	ปริมาณน้ำ(ล้าน ม ³)				
	เพชรบุรี	ปริมาณน้ำ	ปริมาณน้ำออก (ลบ.ม ³ /วินาที)		
			จำนวนไร่	เดือน	ปี 2561/62
1	60,977	มกราคม	0	0	0
2		กุมภาพันธ์	86.65	0	0
3		มีนาคม	182.05	0	0
4		เมษายน	105.91	0	0
5		พฤษภาคม	193.74	0	0
6		มิถุนายน	124.38	0	0
7		กรกฎาคม	54.27	68.57	126.28
8		สิงหาคม	295.75	157.65	92.28
9		กันยายน	209.94	68.79	139.07
10		ตุลาคม	253.6	170.93	82.66
11		พฤศจิกายน	250.71	193.31	110.79
12		ธันวาคม	55.55	0	0
รวม			1812.55	659.25	551.08

ที่มา: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งขวาตอน 3 (2561)

ข้อมูลปริมาณน้ำออกของโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งขวา ตอน 3 อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี เป็นข้อมูลในช่วง 3 ปี ย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 – 2561 นั้น สามารถนำมาคำนวณปรับให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่พืชทนแล้งต้องการได้ สำหรับข้อมูลความต้องการน้ำของพืชทนแล้งแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงชนิดพืช ช่วงระยะเวลาที่ปลูก น้ำที่ใช้ และระยะเวลาเก็บเกี่ยวของพืชที่ใช้น้ำน้อย

พืช	ช่วงระยะเวลาที่ปลูก	ระยะเวลาปลูก	น้ำที่ใช้	ระยะเวลาเก็บเกี่ยว
ถั่วลิสง	พฤศจิกายน - ธันวาคม ธันวาคม - มกราคม	95 - 110 วัน	600-700 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	กุมภาพันธ์ - เมษายน เมษายน - พฤษภาคม
ถั่วเขียว	มกราคม มีนาคม-เมษายน	60 - 70 วัน	300-500 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	มีนาคม พฤษภาคม - กรกฎาคม
พริกเขียว	กรกฎาคม - กันยายน ตุลาคม - ธันวาคม	3 เดือน	300-500 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	หลังจากปลูก 1 - 2 เดือน
พริกทอง	พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ สิงหาคม - พฤษภาคม	2 เดือน	400 - 600ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	หลังจากปลูก 45- 60 วัน หลังจากปลูก 120 - 180 วัน
มะละกอ	พฤศจิกายน - ธันวาคม	5 - 6 เดือน	5.48 มม./วัน	เก็บดิบ เก็บหลังจากปลูก 5 - 6 เดือน เก็บสุกเก็บหลังจากปลูก 8 - 10 เดือน
พริก	ปลูกได้ตลอดทั้งปี	2 - 3 เดือน	700-800 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	หลังจากปลูก 70-75วัน - เก็บเกี่ยว 15-18 วัน ครั้ง (10-12 ครั้ง /รุ่น)
อ้อย	ปลูกได้ตลอดทั้งปี	8-10 เดือน	113.29 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	8-10 เดือน - เก็บเกี่ยว ผลผลิตได้อีก 2-3 ปี
ถั่วเหลือง	ปลูกได้ตลอดทั้งปี	1-3 เดือน	350-400 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	3 เดือน
งาดำ	กุมภาพันธ์-เมษายน กรกฎาคม-สิงหาคม			70 - 75 วัน
มะพร้าว	ปลูกได้ตลอดทั้งปี		1500 มม./ปี	
แก้วมังกร	พฤษภาคม	8 - 10 เดือน	1,382.11 มม.	หลังจากออกดอก 40 - 55 วัน เก็บเกี่ยวผลผลิตได้อีก 2-3 ปี
ข้าวฟ่างหวาน	สิงหาคม-กันยายน พฤษภาคม-มิถุนายน		320 - 500 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	หลังจากปลูกได้ 3-4 เดือน ปริมาณ 100-110 วัน เริ่มเก็บเกี่ยว
ข้าวโพด	เมษายน - พฤษภาคม		350 - 600 ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	กรกฎาคม,สิงหาคม ตุลาคม18-20 วันหลัง ข้าวโพดออกไหม 50 เปอร์เซ็นต์
ต้นอ่อนทานตะวัน	ปลูกได้ตลอดทั้งปี	5 - 7 วัน	10 - 30 ลิตร/8 ถาดปลูก	หลังจากปลูก 6-7 วัน หรือแล้วแต่ความยาว ของต้น
มันสำปะหลัง	เมษายน - มิถุนายน กันยายน - พฤศจิกายน		750ลบ.ม./ไร่/รอบการผลิต	10 - 12 เดือนหลังจากปลูก

ที่มา: สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (2559)

จากข้อมูลการปลูกพืชทนแล้ง ทั้งชนิดของพืช ช่วงระยะเวลาที่ปลูกระยะเวลาที่ปลูกน้ำที่ใช้และระยะเวลาเก็บ

เกี่ยวพบว่าพืชเกือบทุกชนิดสามารถปลูกได้ในช่วงหลังการทำนา และช่วงที่เหมาะสมกับที่ชลประทานปล่อย และปิดการจ่ายน้ำ นอกจากนี้ประกอบกับระยะเวลาหลังการทำนาใน ระยะ 3 - 4 เดือน สามารถปลูก และเก็บผลผลิตขายได้ทันเวลาทันกับการเตรียมทำนา สำหรับปริมาณน้ำที่ใช้ในการปลูกมีปริมาณไม่มากเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่น ซึ่งน่าจะเหมาะสมกับปริมาณน้ำที่ปล่อยมาตามคลองชลประทาน แต่ถ้าต้องการพื้นที่ทำนาต่อก็ไม่ควรปลูกพืชที่ใช้เวลานานเช่น อ้อย แก้วมังกร และมันสำปะหลัง เป็นต้น

ตารางที่ 3 ราคาพืชทนแล้งในแต่ละตลาด (บาท/กิโลกรัม)

พืช	ตลาดหนองบัวท่ายาง	ตลาดสหกรณ์บ้านลาด	ตลาดศรีเมืองราชบุรี	ตลาดสี่มุมเมืองกรุงเทพฯ	ตลาดไทกรุงเทพฯ	ราคาเฉลี่ย
ถั่วลิสง	45	45	45	31	31	39.4 ± 7.66
ถั่วเขียว	20	20	20	20	20	20 ± 0
พริกเขียว	10	15	7	8	8	9.6 ± 3.20
พริกทอง	23	22	18	20	20	20.6 ± 1.94
มะละกอ	16	16	15	10	10	13.4 ± 3.13
พริก	50	50	30	35	30	39 ± 10.24
อ้อย					12	12
ถั่วเหลือง	15	15	12	12	12	13.2 ± 1.64
งาดำ					120	120
มะพร้าว	15	15	15	10	10	13 ± 2.73
แก้วมังกร	50	50	50	50	50	50
ข้าวฟ่างหวาน	13	13	13	13	13	13
ข้าวโพด	13	15	10	10	10	11.6 ± 2.30
ดินอ่อนทานตะวัน					90	90
มันสำปะหลัง	17	15	15	14	14	15 ± 1.22

หมายเหตุ : ราคา ณ เดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2561

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลราคา และสำรวจข้อมูลของตลาดต่างๆ ทั้งในพื้นที่ของแต่ละ อบต. และตลาดกลางของประเทศได้ราคาพืชทนแล้งในแต่ละตลาดดังแสดงในตารางที่ 3 โดยตลาดหลักที่พบในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดราชบุรี และกรุงเทพฯ ได้แก่ ตลาดหนองบัวท่ายางตลาดสหกรณ์บ้านลาด จ.เพชรบุรี ตลาดศรีเมือง จ.ราชบุรี และตลาดสี่มุมเมือง และ ตลาดไทกรุงเทพฯ เป็นตลาดใหญ่ที่มีการรับซื้อพืชทนแล้ง หรือพืชใช้น้ำน้อย ซึ่งราคาอยู่ในเกณฑ์ตั้งแต่ 10 บาท/ กก. ซึ่งเป็นราคาที่ต่ำมากสำหรับผลผลิตทางการเกษตรในช่วงฤดูการที่น้ำน้อย และเป็นทางเลือกหนึ่งของการลงทุนปลูกพืชในช่วงนี้ และทางตลาดยังรับซื้อตลอดทั้งปี

อภิปรายผล

เกษตรกรผู้ทำนาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ในช่วง 40 - 50 ปีขึ้นไป และจบการศึกษาในชั้นประถมศึกษา และส่วนใหญ่มีรายได้ อยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท/เดือน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรที่ยังทำนานั้นเป็นผู้ที่ทำนามาแต่เดิม แต่อายุไม่มาก เริ่มส่งมอบประสบการณ์ในการทำงาน ไม่ใช่คนรุ่นใหม่ที่จบการศึกษา และความดีในการทำนาจะทำปีละ 2 ครั้ง ครั้งละ 4 เดือน ซึ่งจะเหลือช่วงเวลาที่พื้นนาว่างเปล่าประมาณ 4 เดือน ซึ่งไม่ได้ใช้ทำประโยชน์ใด เนื่องจากเหตุผลหลักคือ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ และน้ำส่วนใหญ่ที่ใช้มากกว่า 90% ได้มาจากชลประทาน น้ำที่ใช้ในการทำนามีเพียงพอสำหรับการทำงานเพียงอย่างเดียว แต่น้ำที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการใช้ตลอดทั้งปี และถ้ามีน้ำตลอดทั้งปีเกษตรกรก็ยังมีความต้องการที่จะทำเกษตรอย่างอื่น นอกจากจะเลือกที่จะทำนาเพียงอย่างเดียว และถ้ามีน้ำตลอดทั้งปี แต่ในปริมาณน้อย เกษตรกรก็จะไม่ทำเกษตรชนิดอื่น แต่ถ้าเกษตรกรมีข้อมูลการปล่อยน้ำของชลประทาน หรือมีแหล่งน้ำปิด ที่สามารถเปิดให้ใช้ได้ ก็มีความต้องการทำการเกษตรชนิดอื่นนอกจากการทำนา ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าปัจจัยหลักคือแหล่งน้ำ และปริมาณน้ำที่จะนำมาใช้ในการทำนา และการเกษตร และที่สำคัญเกษตรกรเปิดใจรับในการทำเกษตรชนิดอื่น นอกจากการทำนา ถ้ามีปริมาณน้ำ และตลาดเพียง และรองรับผลผลิต นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรบางส่วนที่เคยใช้พื้นที่นาหลังการทำนาทำเกษตร หรือ

กิจกรรมอื่น แต่เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการปลูกพืชน้ำน้อย และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชน้ำน้อยน้อยมาก และไม่เคยปลูกพืชน้ำน้อย หรือพืชน้ำน้อย และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่รู้จักพืชน้ำน้อย หรือพืชน้ำน้อย และไม่รู้วิธีการปลูก และที่สำคัญเกษตรกรไม่รู้จักตลาดจำหน่ายพืชน้ำน้อย หรือพืชน้ำน้อย และไม่ทราบราคาพืชน้ำน้อย หรือพืชน้ำน้อย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นเหตุผลที่ทำให้เกษตรกรไม่มีการใช้พื้นที่หลังการทำนาทำเกษตรรูปแบบอื่น ดังนั้นการมีข้อมูลดังกล่าวให้เกษตรกร จะทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจ และเชื่อมั่นมากขึ้น และอาจจะกล้าที่จะลองใช้พื้นที่หลังการทำนาในการทำเกษตรรูปแบบอื่น เกษตรส่วนใหญ่มีความต้องการใช้พื้นที่หลังการทำนาแต่ติดขัดในด้านปริมาณน้ำ ความรู้ที่จะนำไปใช้ในการทำเกษตรน้ำน้อย และการตลาด ดังนั้นข้อมูลที่ทำการรวบรวม ในเรื่องของ การปล่อยน้ำจากชลประทาน ราคาสินค้าเกษตร รวมถึงตลาดน่าจะมีประโยชน์ และเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรใช้พื้นที่หลังการทำนาในการทำเกษตรได้ สำหรับข้อมูลการปล่อยน้ำของชลประทาน ที่มีการหยุดการปล่อยน้ำโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในเดือน มกราคม และเดือนมิถุนายน และในเดือนธันวาคม โดยเฉลี่ยแล้วระยะเวลาของการไม่จ่ายน้ำถือได้ว่ากินเวลาถึงเกือบ 6 เดือน นอกจากนี้ปริมาณน้ำที่ทำการปล่อย เป็นน้ำสำหรับใช้ทุกกิจกรรม ไม่ใช่เพียงเพื่อการปล่อยน้ำเพื่อการเกษตรเท่านั้น รวมถึงด้านอื่นๆ ด้วย ดังนั้นถ้าจะมีการใช้พื้นที่หลังการทำนาเพื่อการเพาะปลูก หรือทำการอื่นใดจะต้องทำก่อนเดือนมกราคม เพื่อที่ในช่วงเดือนดังกล่าวที่ไม่มีน้ำ จะไม่มีปัญหาต่อการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ในช่วงดังกล่าว และควรเป็นพืชที่ต้องการน้ำน้อยมาก เช่น ถั่วลิสง ถั่วเขียว พักเขียว พริก ถั่วเหลือง งาดำ หรือข้าวฟ่าง เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

เกษตรกรผู้ทำนาในพื้นที่อบต.ห้วยท่าช้าง ทำนาปีละ 2 ครั้ง ครั้งละ 4 เดือน หรือช่วงเวลาที่พืชน้ำน้อยไม่ใช้ประโยชน์ประมาณ 4 เดือน เหตุผลหลักคือ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ และน้ำส่วนใหญ่ที่ใช้มากกว่า 90% ได้มาจากชลประทาน ถ้าน้ำตลอดทั้งปีเกษตรกรก็ยังมีความต้องการที่จะทำเกษตรอย่างอื่น นอกจากจะเลือกที่จะทำนาเพียง

อย่างเดียว ถ้าเกษตรกรมีข้อมูลการปล่อยน้ำของชลประทาน หรือมีแหล่งน้ำเปิด ที่สามารถเปิดให้ใช้ได้ ก็มีความต้องการทำการเกษตรชนิดอื่นนอกจากการทำนา ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าปัจจัยหลักคือแหล่งน้ำ และปริมาณน้ำที่จะนำมาใช้ในการทำนา และการเกษตร และที่สำคัญเกษตรกรเปิดใจรับในการทำเกษตรชนิดอื่น นอกจากการทำนา ถ้ามียปริมาณน้ำ และตลาดเพียงพอ และรองรับผลผลิต

เอกสารอ้างอิง

- โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งขวาตอน 3. (ส่งน้ำและบำรุงรักษา). (2561). **ข้อมูลผลการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกพืช**. [รายงาน]. เพชรบุรี: ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3.
- สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา. (2559). ความรู้ทางวิชาการ พืชน้ำน้อยที่เหมาะสม ในการเพาะปลูกช่วงฤดูแล้ง. (ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. (3rd edition). Newyork : Harper and Row Publication.